

УДК 001(902)

DOI: 10.20535/2307-5244.52.2021.236169

С. В. Палієнко

ORCID: 0000-0002-6258-7682

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

S. Paliienko

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ДИСКУСІЯ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ АРХЕОЛОГА

Discussion on the Professional Identity of Archaeologist

У статті йдеться про те, як археологи на пострадянському просторі сприймають власну професійну ідентичність, порівнюються результати, які отримав автор унаслідок опитування співробітників центральних археологічних установ колишнього СРСР, з даними Ю. С. Буйських, що ґрунтуються на відповідях археологів з України.

Ключові слова: антропологія науки, археологічне співтовариство, професійна ідентичність, радянська археологія, субкультура професії.

The anthropology of professions is a sub-discipline that studies professionals' subcultures, a process of scientific production, and its interaction with different parts of modern society. But in Ukraine, this field did not develop for a long time. Recently, the articles of Yulia Buyskykh on the subculture of Ukrainian archaeologists and Olena Soboleva dedicated to zoologists were published. In her study, Buyskykh investigated the Ukrainian archaeological community which had formed during the Soviet time. For this purpose, interviews with Ukrainian academic scholars as well as published records on Russian archaeologists became the main source for the research. Buyskykh stated that the archaeological professional subculture had similarities in the post-Soviet countries.

The aim of this article is to prove this statement and to make an attempt to find differences between scholar culture in Ukraine and Russia and between representatives of former central archaeological institutions (Moscow and St. Petersburg) and regional research centres, between male and female archaeologists.

The article is dedicated to the 'Problem of identity and academic ethos' which is the first part of the author's questionnaire. In total, the author recorded and processed eight interviews with archaeologists from Kyiv (one female employee from the Center of monument studies of NASU), Moscow (one male and two female employees from the Institute of archaeology RAS), and St. Petersburg (one male and two female employees from the Institute for the History of Material

Culture RAS and the St. Petersburg State University). The author compared her findings with materials from Buyskykh's survey. For her study, Buyskykh interviewed ten Ukrainian archaeologists (two female and eight male), and nine out of ten are current or former research fellows from the Institute of archaeology NASU.

In their interviews, respondents mentioned specific features including attachment to artefacts and material world, sense of style, patience, and disregard for money. All respondents emphasised the contrast between field researchers and cabinet scientists in archaeology but evaluated it in a different way. And the majority of participants confirmed the effect their profession caused on everyday life. Female archaeologists feel this influence more than male professionals due to the extra family responsibilities.

Respondents from the former central Soviet archaeological institutions and Kyiv archaeologists gave similar answers to the questions about features of professional archaeologists and about the profession's effects on everyday life. At the same time, they have a different attitude towards cabinet scientists in archaeology. It is neutral in Moscow and St. Petersburg and mostly negative in Kyiv. That is similar to the opinion of Russian regional archaeologists described by T. Lubchanskaya. Therefore, can confirm Buyskykh's statement about the similarity of archaeological professional subculture in the post-Soviet area.

Keywords: anthropology of science, archaeological community, professional identity, Soviet archaeology, subculture of profession.

Постановка проблеми. Ще 2013 р. відомий російський археолог та історик науки Л. С. Клейн оприлюднив в Інтернеті полеміку з українським колегою В. В. Отрошенко про те, чи існувала за радянських часів окрема українська археологічна наука, відмінна від російської (загальнорадянської). Це викликало неабиякий резонанс, і до дискусії долучились інші науковці, проте наприкінці кожна зі сторін усе одно залишилася при власній думці. Однак це питання — дуже серйозне й актуальне і потребує обґрунтованої відповіді, яку, на думку автора, можна отримати тільки, провівши серйозні дослідження.

Тут у нагоді стане окрема субдисципліна — антропологія науки, яка, спіраючись переважно на якісні методи дослідження («етнографічні» методи включеного спостереження та розгорнуте інтерв'ювання), всебічно вивчає наукове виробництво та його вплив на різні культурні аспекти сучасного суспільства (Соболева, О. 2017б, с. 39–40). Також однією з її центральних тем є дослідження субкультури професії — сукупності стереотипів і норм поведінки, форм дискурсу, що склались у професійному середовищі та охоплюють усі аспекти життя членів професійної спільноти й функціонують, зокрема, на рівні повсякденності, які транслюються за допомогою механізмів традиції у рамках повсякденних практик, спеціальних ритуалізованих дій, професійного фольклору (Щепанская, Т. 2005б, с. 51).

Все це стосується не тільки української археології але й загалом науки у нашій країні. Адже, з одного боку, без розуміння її своєрідності та особливостей або ж навпаки спільних рис із сусідами та, з іншого, — без вивчення внутрішніх механізмів функціонування науки як соціальної системи, без з'ясування прихованих зв'язків між її функціональними частинами будь-які спроби запровадити зміни чи реформи в цій сфері приречені на невдачу. Тому цією статтею автор хотів би зробити власний внесок у розвиток цього дослідницького напрямку, звернувшись до особливостей сприйняття в колах археологів власної науки на пострадянському просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обмежений обсяг статті не дає змоги детально зупинитися на історіографії наукознавчих досліджень, тому будуть розглянуті найбільш актуальні роботи, зокрема присвячені субкультурі археологів на теренах колишнього СРСР.

У Росії подібні дослідження розпочалися раніше і тривають протягом останніх 15 років (Вдовненков, Е. 2015; Шнирельман, В. 2015; Щепанская, Т. 2005а). В Україні тривалий час цей напрям не розвивався, та в останні роки з'явилися роботи Ю. С. Буйських, присвячені археологам (Буйських, Ю. 2013; 2014), та О. В. Соболевої щодо зоологів (Соболева, О. 2017а; Соболева, О. 2017б). На заході також було виконане порівняння дослідницьких практик археологів і зоологів (Frank, R. D. & Yakel, E. & Faniel, I. M. 2015).

В Україні з даної теми основною є праця Ю. С. Буйських щодо археологічної субкультури (Буйських, Ю. 2014). Об'єктом цього дослідження стала професійна група археологів, а основний акцент було зроблено на субкультурі української археологічної спільноти, яка сформувалася за радянської доби. Як основне джерело авторка використала 10 інтерв'ю, які записала з українськими науковцями, а також опубліковані джерела, зокрема ті, що стосуються російських археологів. Дослідниця зазначила, «що у пострадянської школи археології — як української, так і російської, білоруської, молдавської, грузинської є багато спільного» (Буйських, Ю. 2014, с. 9). В статті авторка також залучила результати дослідження Т. В. Любчанської (Любчанская, Т. 2008; Любчанская, Т. 2009а; Любчанская, Т. 2009б) щодо археологічного співтовариства Уралу. Проте окремо питання про відмінності між археологами з колишніх радянських республік, а також між представниками центральних археологічних установ (ІА АН СРСР та його лєнінградська філія) й інших наукових центрів вона спеціально не досліджувала, і воно досі залишається відкритим.

С. Палієнко з 2011 р. збирає усну історію з теми «Історія розвитку радянської теоретичної археології» (Палієнко, С. 2012), опитуючи методом напівструктурованого інтерв'ю археологів, які в 1970-ті — 1980-ті рр. працювали в археологічних установах Києва, Москви та Санкт-Петербурга (Лєнінграда). 2016 р. було вирішено долучитися й до дослідження особливостей сприйняття

тя археологами з різних наукових центрів своєї професії та вивчення виробництва й передавання знань уєредині археологічного наукового співтовариства.

Наукова новизна, мета і завдання дослідження. Наукова новизна статті полягає в тому, що автор продовжує та поглиблює дослідження Ю. С. Буйських, виконане на українських матеріалах, доповнюючи його власними первинними даними — результатами інтерв'ювання респондентів переважно з Росії. Відповідно метою дослідження є вивчення особливостей сприйняття власної професії археологами з України та РФ — представниками трьох наукових центрів колишнього СРСР, а також вивчення самосприйняття професії археологами-чоловіками та жінками. Досягнення означеної мети передбачає виконання таких дослідницьких завдань:

- проаналізувати дані, отримані в ході опитування, яке провів автор по кожному з трьох питань;
- порівняти ці результати з даними, які отримала Ю. С. Буйських, оприлюдненими в її статті (Буйських, Ю. 2014);
- з'ясувати, чи є відмінності у відповідях на кожне з питань, які дали респонденти-чоловіки та жінки.

Під науковими центрами автор має на увазі міста, де зосереджені наукові установи. В даному разі респонденти є представниками трьох наукових центрів — Києва, Москви й Санкт-Петербурга (Ленінграда), де працювали чи працюють у різних наукових установах: Інституті археології АН УРСР (зараз — ІА НАН України), Центрі пам'яткознавства НАН України, Інституті археології АН СРСР (зараз ІА РАН), Ленінградському відділенні Інституту археології АН СРСР (зараз ІМК РАН), Ленінградському державному університеті (зараз — СПбДУ). Також один з респондентів, яких опитала Ю. С. Буйських, є представником Одеського археологічного музею, але його відповіді не виокремлюються з-поміж інших.

Методи дослідження. Основним методом дослідження є глибинне напівструктуроване інтерв'ю. У статті автор використовує як власні матеріали, так і результати дослідження Ю. С. Буйських (Буйських, Ю. 2014). Автор розпочав опитування на тему «Археологія як професія» навесні 2016 р., з того часу було записано 11 інтерв'ю, три з яких потребують перед розшифруванням додаткової обробки технічними засобами, тому в статті використано транскрипти восьми з них. Респондентами є 4 археологи (3 жінки та 1 чоловік) з Москви (ІА РАН), 3 науковці (2 жінки та 1 чоловік) з Санкт-Петербурга (ІМК РАН та СПбДУ) та 1 інтерв'ю записане з київською дослідницею (Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПіК). Усі опитані розпочали свій шлях в археології ще за радянських часів — наприкінці 1960-х — на початку 1980-х, найстарша — 1943 р. н., наймолодші — 1958 р. н.

Дослідження Ю. С. Буйських ґрунтується на результатах опитування 10 респондентів: 8 чоловіків і 2 жінок, дев'ять з яких працювали або працюють в Інституті археології НАН України, а один — у Археологічному музеї м. Одеса, найстарший — 1944 р. н., наймолодша — 1960 р. н. (Буйських, Ю. 2013, с. 52–53).

Таким чином, вік і професійне становище респондентів обох груп зівставні. Головними відмінностями є те, що всі, кого опитала Ю. С. Буйських, — археологи з України, тоді як більшість респондентів автора — їхні російські колеги і тільки одна дослідниця — з Києва. Оскільки результатів опитування однієї особи з України автору для отримання валідних результатів недостатньо, для порівняння залучаються дані зі указанного дослідження. Тобто порівнюються результати по двох зівставних групах — 11 осіб з України та 7 осіб з Росії. Іншою особливістю є те, що більшість респондентів Ю. С. Буйських становили чоловіки (8 з 10), тоді як у автора — це жінки (6 з 8), що разом дає можливість порівняти результати опитувань професіоналів кожної статі (10 чоловіків і 8 жінок).

На початку дослідження стояло завдання порівняти його результати з даними, які отримали інші фахівці — перш за все, Ю. С. Буйських та О. В. Соболева, тому при розробці власного опитувальника «Археологія як професія» автор узяв за основу опитувальник другої дослідниці для роботи з зоологами. Звідти було взято чотири тематичних блоки та адаптовано їх для археологів: «Проблема ідентичності та наукового етосу», «Проблема формування досвіду та циркуляції “прихованих” або “усних” наукових знань», «Робота із первинними даними», «Запровадження нових технологічних методик в дисципліні» й додано п'ятий блок «Міжнародне співробітництво». Проте обмежений обсяг статті дає змогу розглянути в ній лише результати з першого блоку.

Виклад основного матеріалу. Перший блок «Проблема ідентичності та наукового етосу» містить три запитання:

1. Як Ви можете охарактеризувати людей, які обрали професію археолога? Які якості мають бути їм притаманні?

2. На Ваш погляд, чи існує в археології поділ на «польовиків» і «кабінетних учених»? Якщо так, то які стосунки між ними в професійному середовищі?

3. Наведіть приклади того, як професія археолога впливає на повсякденне життя (побут, сім'я, хобі, дім, відпочинок, коло спілкування тощо).

У статті Ю. С. Буйських є розділ «Професія та ідентичність», де розглядаються перше та третє питання, тоді як питання щодо поділу на «польовиків» і «кабінетних» учених віднесено до другого розділу «Постать професіонала». Отже, перейдемо безпосередньо до аналізу відповідей респондентів, яких опитав автор, та їх порівняння з результатами, які отримала вказана дослідниця.

Відповідаючи на перше запитання «Як Ви можете охарактеризувати людей, які обрали професію археолога? Які риси вони мають мати?», більшість опитаних зробили акцент, що археологія — це, перш за все, наука, тому археологу необхідні всі ті риси, що й решті науковців:

«Ну, я думаю, что работа археолога, все-таки, это — научная работа. Вот. Поэтому теми качествами, которыми обладает каждый, (...) И каждый, кто занимается научной работой... <...> Всеми качествами учёного, которые должны быть у человека, который занимается наукой. Ну, безусловно — любознательность, (смех) любопытство. <...> Раньше казалось, что это вот надо бить в одну точку, а сейчас я считаю, что, ой (...), у исследователя должен быть (.) широкий кругозор. <...> То есть, я считаю, что главное — это качества ученого, всё, что с этим связано. Не важно, какой ты наукой занимаешься» /Беляева, СПбДУ².

«Тут вот, вот действительно, чем дальше, тем мне кажется, что это, ну, такая вот рутинная (...) работа, как это не странно. Как это не странно, такими же, как должны обладать исследователи — историки, физики, химики. Ну, геологи, географы, биологи, которые работают в поле. Вот» /Щеглова, СПбДУ/ ПМК РАН³.

Також висловлено думку щодо необхідності, окрім аналітичних здібностей, мати працелюбство та певний елемент фантазії задля виходу за загальноприйняті рамки:

«Трудолюбие (...) обязательно, потому что это очень серьёзное дело. Умение сопоставлять там, ну, вот аналогии находит вот, ну, аналитическое мышление обязательно должно быть. И, я считаю, что определённый элемент фантазии, что ли, должен быть. Ну, умение выходить за рамки общепринятые. Я это так называю» /Титова, ЦП НАНУ⁴.

Щодо польової роботи, то одна з респонденток звернула увагу, що необхідно переносити польові роботи та мати ті самі якості, які потрібні представникам інших польових професій:

«... я думала, что каких-то (.) особенных качеств (...) для профессии археолога, ну, не надо, ну, может быть, также как для профессии геолога. Это — возможность, можно сказать, склонность к полевой жизни и (...) отсутствие боязни (...) этого всего. А всё остальное, это, это, это — наука, это — профессия» /Щеглова, СПбДУ / ПМК РАН⁵.

Одна жінка-археолог зауважила, що має бути дуже ретельне ставлення до польової роботи, необхідність детальної фіксації всього, а також чесність і терпіння:

¹ Усі цитати наводяться мовою оригіналу. (.) — коротка пауза; (...) — довга пауза.

² Беляева В. І. Інтерв'ю від 20.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Щеглова О. О. Інтерв'ю від 16.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁴ Титова О. М. Інтерв'ю від 13.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁵ Щеглова О. О. Інтерв'ю від 16.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

«Должно быть, конечно, такие качества, ну, во-первых, я считаю, что очень важно, какое-то тщательность и безусловное, такая [такое], отношение вот к этой полевой части работы. Это — вот (.) очень тщательная, очень детальная фиксация всего и вся. Это — первостепенная такая вещь в поле, во чтобы-то не стало. <...>Поскольку там всё время такой микс получается из поля и из кабинетной обработки (...) и предельная честность должна быть, и предельная какая-то... (.) терпение в этой работе» /Мішина, ІА РАН/¹.

Інша дослідниця з Москви висловила думку, що також необхідно почуття стилю, бо археологія походить з мистецтвознавства:

«Ну, конечно, желательно иметь некие данные, да, как-то (.) — рисовать, да, какая-то точность глазомера, там. Это всё... это всё нужно по природе. Если ты не видишь, то ты не видишь. Чувство стиля — это первое чувство, которое... Это чувством мы называем, но я даже не знаю, чувство это или что. Потому что, как бы там ни было, археология всё-таки (.) произошла из искусствоведения и... и это — родовое. Это — никуда мы не денемся. Если ты не чувствуешь стиль, то, хоть убейся, ты не отличишь бронзовый век от... от... от чего-то ещё. Это, это... А другой увидит сразу. Вот. То есть это какая-то особенность восприятия» /Андреева, ІА РАН/².

Представники і української, і російської археології звернули увагу, що обов'язковою має бути любов до історії, до речей і матеріального світу:

«Любовь, любовь и желание разобраться в нашем прошлом. Любовь к истории, желание проанализировать какие-то предыдущие этапы этой самой истории» /Титова, ЦП НАНУ/³.

«Бо-о-о! Не знаю. (.) Не знаю (смех). Наверное, просто любить профессию, (.) любовь к... (.) познанию... (...) Ну, если (.) человек не любит древность, ну, ему бесполезно объяснять, зачем нужно изучение этой древности» /Сорокін, ІА РАН/⁴.

«Вот действительно любить вещи, любить материальный мир, эти вещи чувствовать, лелеять... <...> Просто нужно, это дело необходимо, наверное, любить, чтобы, вообще-то говоря, посвятить себя классификации этой, как кто там писал, на счёт идиотской классификации пуговиц. Это кто-то из англичан, по-моему, что археология есть более-менее идиотская классификация пуговиц» /Андреева, ІА РАН/⁵.

Щодо романтики в археології, то висловлено думку, що вона до науки ніякого стосунку не має, і ті, кого вона приваблювала в першу чергу, зго-

¹ Мішина Т. М. Інтерв'ю від 03.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Андреева М. В. Інтерв'ю від 04.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Титова О. М. Інтерв'ю від 13.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁴ Сорокін О. М. Інтерв'ю від 02.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁵ Андреева М. В. Інтерв'ю від 04.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

дом розчарувалися та пішли з професії, проте деякі елементи романтики все ж присутні, але іншої — не-туристичної:

«...как тогда, так и сейчас, конечно, многих привлекала некий такой романтизм профессии, не без этого. Там всякие костры, песни, гитары, но (смех) это, такой, так сказать, археологический образ жизни, он, как бы, к науке вообще не имеет отношения. <...> Археология, как сказал один наш однокурсник, который закончил эту кафедру, а потом ушёл из археологии практически сразу, он сказал, что археология — это скучная, занудная вообще и невозможная, так сказать, наука, там надо сидеть, считать, мерить. Вот. И это, отчасти, правда. Но, (.) конечно, вот этот элемент романтизма, но не туристического такого, а вот связанного, вот когда у тебя сердце замирает, когда ты расчищаешь погребение, или когда ты смотришь на черепок, а там отпечаток там человека, который этот сосуд 5 тысяч лет назад лепил» /Мішина, ІА РАН/¹.

Археолог з Санкт-Петербурга зазначив, що також необхідна захопленість фахом, адже в радянські часи було важко вступити до університету і треба було проявити витримку:

«Ну, увлечённость, прежде всего. Потому что (...) в те времена поступить было очень сложно. На дневное отделение там, ну, официальный конкурс, по-моему, был человек семь — десять, ну, а неофициально получалось значительно больше» /Нехорошев, ІМК РАН/².

А співробітниця Санкт-Петербурзького університету серед якостей, притаманних археологам, також назвала відсутність любові до грошей:

«Ну, потом в археологии <...> должно быть нестяжательство... <...> И отсутствие любви к этим самым — мани — мани — мани» /Беляєва, СПбДУ/³.

Ю. С. Буйських у статті також розглядає питання про якості, необхідні справжньому археологу-професіоналу. Але в питальнику автора цієї статті йому відповідають два запитання — перше запитання, зі згаданих, та запитання з наступного блоку — «Що, на Ваш погляд, можна назвати в археології майстерністю? За якими критеріям, на Вашу думку, необхідно оцінювати спеціаліста-археолога?». Респонденти Ю. С. Буйських з України висловлювали схожі до наведених думки, зокрема до важливих якостей віднесли: «бути ученим и уметь обобщать»; «...добросовестность... <...> ты обязан максимально зафиксировать всё, что тебе попадётся»; «надо быть фанатом этого дела» (Буйських, Ю. 2014, с. 47).

Щодо романтики в професії археолога, то думки українських науковців, схожі на наведені, є й у статті Ю. С. Буйських (Буйських, Ю. 2014, с. 17–18), також авторка зазначила, що «самі археологи не відкидають існування тако-

¹ Мішина Т. М. Інтерв'ю від 03.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Нехорошев П. Є. Інтерв'ю від 27.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Беляєва В. І. Інтерв'ю від 20.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

го стереотипу, так і власне романтики у їхній діяльності, застерігаючи однак, що не можна йти в археологію лише за “піснями, вогнищами, наметами, зірками...”, оскільки ті, хто вирішують займатися археологічною наукою виключно з цих причин, згодом глибоко помиляються та розчаровуються» (Буйських, Ю. 2014, с. 17). В роботі наводяться цитати українських і молдавських археологів щодо особливого духовного сприйняття об’єкта й предмета свого дослідження у фахівця-археолога, що дуже близько до наведеної цитати співробітниці московського Інституту археології РАН Т. М. Мішиної щодо «елементу не-туристичного романтизму».

Респондент з Санкт-Петербурга — П. Є. Нехорошев розповів, як важко було «потрапити» до професії за радянських часів, а Ю. С. Буйських (Буйських, Ю. 2014, с. 23) описала схожий досвід українських археологів. Але тут слід зазначити, що респонденти-жінки з України та Росії, яких опитав автор, з подібними проблемами при вступі до університету чи з влаштуванням на роботу не стикалися.

Щодо другого питання — поділу в археології на «польовиків» і «кабінетних» вчених, то всі опитані погодилися, що такий поділ існує:

«Я думаю, в какой-то степени [поділ] существует. Вот мне как кажется, я не уверена, что я права. Мне кажется, что тот же [Л. С.] Клей — вот <...> «кабинетный» учёный, сузубо, хотя он был там в экспедиции. <...> Мне кажется, там, какой-нибудь, ну, тот же [Л. Б.] Вишняцкий — тоже вот такой человек (.) «кабинетный» /Беляева, СПбДУ¹.

На думку респондентів, це пов’язано з розвитком археологічної науки та її диференціацією, і в радянські часи цей поділ був менш виражений:

«Есть разделение на «полевиков» и «кабинетных учёных», безусловно. Вот. Потому что, чем больше развивается археология, тем у нас больше фонд источников, тем уже понятно, что, что уже просто — неохватно. Либо ты будешь (.) заниматься полем больше, а потом всю жизнь писать отчёты, либо... (смех) либо. Я считаю, и те, и те — безусловно, учёные» / Андреева, ИА РАН².

«Ну, это, э (...) сейчас это, наверное, это более выражено, а в те времена, ну, это было не очевидно. Ну, у каждого есть свои интересы, кто-то шёл в палеолит, кто-то шёл изучать там бронзу. И соответственно, у кого-то была склонность к теоретическим работам, а у кого-то — нет» / Нехорошев, ПМК РАН³.

Однак також було висловлено сумніви в існуванні «чистих польовиків»:

«А вот чтобы чистый “полевик” был? Ну, что это? <...> Что — копать лопатой что ли? Нет, я не, я не думаю, я не думаю. <...> В редких случаях могут быть “кабинетные”, а чтобы такие только полевые и всё — ну,

¹ Беляева В. І. Інтерв’ю від 20.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Андреева М. В. Інтерв’ю від 04.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Нехорошев П. Є. Інтерв’ю від 27.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

это может быть какие-то прорабы, которые ездят из экспедиции в экспедицию» /Беляева, СПбДУ/¹.

Респондентка з України виділила ще й проміжну ланку — співробітників «бюджетних» експедицій у радянський час:

«А вот эти вот бюджетники [співробітники «бюджетних» — не новобудовних експедицій], это больше уже, скорее кабинетные работники... <...> Это тоже не всегда чистые кабинетные археологи, но где-то там они, они, какое-то такое среднее положение занимали между «чистыми полевыми» <...> и совершенно уже теоретиками» /Титова, ЦП НАНУ/².

Появу цього поділу дехто з опитаних пов'язує з новобудовними експедиціями, коли люди просто не мали часу працювати з матеріалом — тільки написати звіт:

«Сейчас выделилась такая категория “полевиков”, которая копает и пишет отчёты, которые потом не осмысляются. Это связано с развитием новостроечной археологии. И это связано с тем, что полевая археология превращается в отдельное высокотехнологичное ремесло. <...> Люди-то сейчас есть, а вот кабинетные учёные, они такие, в общем, олд-скульные, которые сочетают то сё. И мне кажется, что скоро, появятся, не знаю, на сколько это зависит, от того, как сложится, уже не наша жизнь, но просто выделится (.) такая каста кабинетных учёных, которые думают, учатся думать над тем, что получилось при полевых исследованиях других людей» /Щеглова, СПбДУ / ПМК РАН/³.

Також опитані науковці зазначають, що іноді «польовикам» буває важко писати наукові роботи, проте вони добре себе проявляють в експедиціях:

«Есть люди, которые от Бога умеют делать разведки, видят землю, понимают как, умеют организовать экспедицию, умеют получить материал. А есть люди, которые ничего этого не умеют или умеют, но плохо, но зато выдают всякие-разные научные труды. О качестве мы говорить не будем. Но, во всяком случае, они их выдают. А “полевики” очень часто ничего не выдают, и даже без всяких степеней. То есть так они не подходят вот... (...) Ну, вот некогда им этим заниматься, трудно может быть человеку, так сказать, что-то большое написать» /Сорокіна, ІА РАН/⁴.

Один з респондентів висловив думку, що теоретиками стають, коли вже здоров'я не дає можливості копати, і вже накопичено певні знання та досвід, які необхідно теоретично осмислити:

«...ну, чаще со студенческой скамьи складывается так, что (.) поначалу романтика, экспедиции, желание что-то находить, что-то открывать, это, безусловно, всё достаточно сильно, и, как бы, у многих это остаётся

¹ Беляева В. І. Інтерв'ю від 20.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Титова О. М. Інтерв'ю від 13.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Щеглова О. О. Інтерв'ю від 16.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁴ Сорокіна І. В. Інтерв'ю від 23.11.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

на всю жизнь, и они не представляют себе существования без какой-то полевой деятельности. <...> Больше к теории, ну, мудрость, как известно, наступает с годами, с годами накапливается энное количество болезней, поэтому многие, да, переходят в разряд теоретиков...» /Сорокін, ІА РАН¹.

Щодо відносин між групами науковців, то опитані археологи вказують, що це залежить від особистих якостей самих науковців:

«Взаимоотношения — это уже, как говорится, от индивидуальных... (.) индивидуальных интеллектуальных и душевных способностей. Если ты в состоянии вместить, что ты не один, да, на общей поляне, и у тебя есть только какой-то ограниченный твой круг возможностей и прочее, то ты будешь со вниманием, и даже с восхищением, относиться к тем людям, которые заняты (.) тем, чем ты не занимаешься» /Андреева, ІА РАН².

Також висловлено думку, що обидві категорії іноді вважають себе більш значущими:

«И, на мой взгляд, к сожалению, всё таки, вот «полевикам» считают себя более необходимыми в археологии, а вот, в свою очередь, <...> ну, «кабинетные», скажем, археологии, с некоторым, не то что пренебрежением, но как-то несколько свысока относятся к чистым «полевикам»» /Титова, ЦП НАНУ³.

Про умовний поділ в археології на «польовиків» і «кабінетних» учених ідеться й у статті Ю. С. Буйських. Вона наводить відповіді респондентів з України на запитання «Чи може бути археолог без поля?», у яких висловлюється негативне ставлення до «не-польовиків», на кшталт «... это невозможно, тогда это не археолог» (Буйських, Ю. 2014, с. 56). А сама дослідниця про це зазначає: «В археології, як у будь-якій науковій дисципліні, що пов'язана з практикою польових досліджень, існує умовний поділ на «теоретиків» або «кабінетних вчених» та «польовиків». З огляду на проведені опитування, між цими двома категоріями існують достатньо сильні методологічні розбіжності та несприйняття на неофіційному рівні» (Буйських, Ю. 2014, с. 56). У статті наводяться результати дослідження Т. В. Любчанської щодо спільноти уральських археологів, де теж існує схоже переконання, що археолог — не-польовик — «неправильний археолог» (Любчанская, Т. 2009а, с. 60). Про складні стосунки між обома категоріями вчених згадує й респондентка з Києва, яку опитав автор і чий слова наведені раніше.

Водночас усі опитані археологи з колишніх центральних археологічних установ колишнього СРСР про «кабінетних учених» висловлювалися без негативу, пояснюючи їх існування диференціацією археології, внаслідок її розвитку, назвавши конкретні прізвища таких учених. Ю. С. Буйських

¹ Сорокін О. М. Інтерв'ю від 02.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Андреева М. В. Інтерв'ю від 04.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Титова О. М. Інтерв'ю від 13.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

у статті навела слова лише одного з київських інформантів, який негативно оцінював наявність стереотипів щодо «кабінетних учених» в археології (Буйських, Ю. 2014, с. 59). І, мабуть, навпаки, — в російських центральних установах, крім археологів, які підтримують погляди опитаних респондентів, є фахівці, які поділяють подібні негативні стереотипи. Але в цілому можна констатувати відмінність у сприйнятті обох категорій науковців між київськими археологами з одного боку, та московськими та Санкт-Петербурзькими з іншого, а, в той же час, стереотип, що справжній археолог має обов'язково працювати в полі, однаково поширений серед як представників центральної української, так і регіональної російської (наприклад, уральської) археології.

Відповідаючи на третє питання, респонденти з усіх наукових центрів, яких опитав автор, погодилися, що професія археолога якось впливає на повсякденне життя: побут, сім'ю, захоплення, відпочинок, коло спілкування. Але тут проявляється різниця між відповідями археологів-чоловіків і археологів-жінок — перші майже не помітили такого впливу:

«Не знаю. Во всяком случае, у меня, по-моему, ничего такого (.) нет. Пока я бы... когда я был моложе, и дети были маленькие, они приезжали в экспедицию, вот. Но ни один из троих археологом не стал... <...> Не, ну понятно, что круг общения, он, так или иначе, связан больше с какими-то профессиональными делами, и большая часть друзей или людей, с которыми я так или иначе общаюсь, это, всё-таки, либо те, кто археологи-профессионалы, либо те, кто, так или иначе, был или по-прежнему связан с археологией, вот. Тех людей, которые этим делом не занимаются, ну, таких у меня, во всяком случае, меньше» /Сорокін, ІА РАН/¹.

Один з респондентів зазначив, що на сімейне життя професія не впливає, адже з майбутньою дружиною він познайомився в експедиції, та вона знала за кого виходить заміж:

«Да, никак. <...> Просто со своей женой я познакомился в экспедиции. <...> Она знала за кого замуж выходит (смех)» /Нехорошев, ІМК РАН/².

Жінки-археологи з України та Росії зазначили, що важко стало, коли народилися діти, і в багатьох, зокрема й у чоловіків-археологів, вони виховувалися в експедиціях, що було дуже корисно:

«Очень серьёзно, конечно, влияет, особенно, действительно это тяжело женщинам. Но тяжело, но при этом всё равно нужно. Потому что по-другому, просто, жизнь себе не представляют люди. Наши дети, действительно, у всех, практически, женщин-археологов воспитывались в экспедициях. Ну, а куда ж было девать?» /Титова, ЦП НАНУ/³.

¹ Сорокін О. М. Інтерв'ю від 02.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Нехорошев П. Є. Інтерв'ю від 27.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Титова О. М. Інтерв'ю від 13.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

«У меня дети воспитались в экспедиции — это самое лучшее воспитание, какое я знаю. Вот. Они всегда были задействованы, они всегда должны были, они всегда были ответственны — и так до уже подросткового, вполне взрослого и даже взрослого состояния». /Беляева, СПбДУ¹.

Респонденти зазначили, що для успішного поєднання польової роботи та сім'ї дуже важливе розуміння й підтримка рідних, перш за все, чоловіків, тож іноді жінкам доводиться залишати професію:

«Но это надо, чтобы тебя понимали в семье, вот, чтобы не сочувствовали, а понимали, что это жизнь нормальная — так, так правильно, так нормально. Не в Сочи на пляже лежат, об этом речи нет» /Беляева, СПбДУ².

«Ну, женщины-археологи, либо там есть мужья, которые, так сказать, бегают вокруг и всё подают, (...) либо уходят из профессии, либо замечательно это дело сочетают. Вот, например, отдых можно дивно просочетать, у меня вся компания выезжала. Сын, дочь выросла в экспедициях, сын... (...) ну, так стал помогать на раскопе, ну, где-то, наверное, лет с тринадцати. А до этого он выезжал лет, ну школьником, да всяко, и, конечно, интересовался и прочее» /Сорокін, ІА РАН³.

Дехто з жінок-археологів після народження дитини перестав їздити в поле:

«Вы знаете, когда у меня родилась дочка, я перестала ездить. Потому что просто резко, резко я стала теоретический археолог, да. Вот и всё. <...> Но это моя ситуация, а кто-то не переставал, кто-то не переставал. Я думаю, что это — в принципе, просто внешние обстоятельства, которые накладываются на индивидуальную... на индивидуальные данные. <...> Ну, не знаю, по-разному, по-разному. Если человек (.) дисциплинированный, ответственный, (.) не легкомысленный, не склонный к (.) разгулу, да, то он такой и останется, будет он ездить в поле или не будет он ездить в поле» /Андреева, ІА РАН⁴.

Іншою проблемою є те, що мало часу залишається на сім'ю:

«Но условия жизни в палатках, костры и при этом маленькие дети, которых кормить же ж надо вот с этого костра и жить в палатке — вот не очень удобно. А потом обрабатывать материалы, писать научные отчёты, писать статьи, желательно монография там или диссертация, то есть на семью практически не оставалось времени. И семья это понимает. И поэтому я до сих пор испытываю угрызения совести... Ну, и в этом плане не только это касается женщин. <...> Мужчины достаточно тоже так оторваны от семьи» /Титова, ЦП НАНУ⁵.

¹ Беляева В. І. Інтерв'ю від 20.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Беляева В. І. Інтерв'ю від 20.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Сорокін О. М. Інтерв'ю від 02.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁴ Андреева М. В. Інтерв'ю від 04.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁵ Титова О. М. Інтерв'ю від 13.04.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

Багато хто зазначив, що або відпустки практично немає, або робота в експедиціях використовувалася задля відпочинку:

«Как влияет на повседневную жизнь? Ну, практически нет отпусков. <...> Ну, вот совершенно точно, что вряд ли можно встретить молодого (.) человека-археолога в доме отдыха» /Щеглова, СПбДУ / ПМК РАН¹.

«Что касается отдыха, естественно, есть великолепный способ отдохнуть — выехать в дружественную экспедицию, в удобное место. Ну, поскольку выезжать, как на курорт, это — неприлично, то, естественно, так сказать, заключается трудовой договор, народ отработывает, всё что делает, а море — оно рядом. Вот, так что отдых — он, пожалуйста, то же самое присутствует» /Сорокіна, ІА РАН².

Респондентки з Москви знайшли і позитивні моменти, адже життя в польових умовах — це гарна школа життя, і в експедиціях можна багато чому навчитися:

«Ну, не знаю, ну, во всяком случае, поскольку в разных экспедициях я бывала, в разных полях, в разных очень условиях — и в тяжёлых там, и в комфортабельных, (...) то, ну, не страшно — выключили электричество — не страшно. Не страшно, там можно ещё что-то такое. Многому учишься, в плане таком жизненном. Ну, что мы все московские фифы такие были из московских всяких таких семей, а в экспедиции очень даже научишься всему, и из ничего что-то сварить... <...> Нет, в этом плане очень полезно для меня оказалось» /Мішина, ІА РАН³.

«То, что я очень долго была начальником отряда и зам. начальником экспедиции и считала деньги (.) очень не маленькие в походных условиях, это очень помогает организации жизни вообще, вот. Это — первое. Второе — это взаимоотношения с людьми. Потому что, чтобы экспе... экспедиция функционировала нормально, нужно не просто там, ни в коем случае не задабривать местное население там никак, но с ним нужно ладить, и нужно делать его соучастником процесса, а не контрагентом. Иначе это кончается плохо» /Сорокіна, ІА РАН⁴.

Також було висловлено думку, що професія впливає на захоплення, адже важко знайти археологів-колекціонерів:

«...мало можно найти археолога, <...> например, который бы увлекался коллекционированием. Я таких не знаю. <...> Ну, вот Массон, он увлекался коллекционированием изображений кошек. <...> ... у него была одна из самых больших коллекций изображений кошек — всяких вот, притом что у него были две огромные собаки» /Щеглова, СПбДУ / ПМК РАН⁵.

¹ Щеглова О. О. Інтерв'ю від 16.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

² Сорокіна І. В. Інтерв'ю від 23.11.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

³ Мішина Т. М. Інтерв'ю від 03.10.17 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁴ Сорокіна І. В. Інтерв'ю від 23.11.16 // Особистий архів С. В. Палієнка.

⁵ Щеглова О. О. Інтерв'ю від 16.11.18 // Особистий архів С. В. Палієнка.

Щодо особливостей сімейного життя археологів Ю. С. Буйських у статті пише, зокрема:

«... доволі поширеним серед вчених є поняття свого роду жертвовності їхньої професійної діяльності. Тобто відданість (нерідко фанатична) власній праці, що може означати нівелювання інших важливих сфер життя, у першу чергу, сім'ї, часто розглядається як справедлива жертвовність. Поширеною є думка, що «якщо ти займаєшся наукою, то чимось треба жертвувати» — і в першу чергу сім'єю та часом, якого може вистачати тільки на науковий процес, і то далеко не завжди. <...>

Археолог дійсно часто приречений на самотність, оскільки перед багатьма професіоналами може поставати вибір: або серйозна наукова діяльність з повною віддачею, або родина» (Буйських, Ю. 2014, с. 31).

Автор не може погодитися з цією думкою. Всі опитані респонденти, а також багато інших представників старшого покоління археологів з України та інших пострадянських країн — це успішні сімейні люди, які мають дітей і навіть онуків. Безперечно, самотні люди також є серед археологів, але, мабуть, не більше, ніж серед представників будь-якої іншої професії. Займатися наукою або утримувати сім'ю — це радше вибір молодшого покоління через украї незадовільну оплату праці науковців, особливо в Україні.

Також Ю. С. Буйських навела слова одного з респондентів про велику кількість розлучень серед київських археологів (Буйських, Ю. 2014, с. 32). На думку автора цієї статті, тут необхідно проводити окреме дослідження і порівнювати кількість розлучень серед археологів, серед представників інших «не-польових» наук та середній показник по країні у відповідні роки.

Але безперечно заняття археологією впливає на повсякденне життя науковців. Тут можна побачити схожі проблеми, з якими зіткнулися українські та російські респонденти, яких опитав автор, та українські археологи, яких цитує Ю. С. Буйських (Буйських, Ю. 2014, с. 32), а також згадки про позитивний вплив польової діяльності, завдяки котрій отримали багато побутових практичних навичок і стали менше звертати увагу на дискомфорт (Буйських, Ю. 2014, с. 38). Обидві категорії науковців говорили про брак часу на родину та необхідність розуміння й підтримки з боку їх чоловіків або дружин, відсутність повноцінних відпусток. Також можна погодитися, що жінкам-археологам важче поєднувати сімейне життя з науковою діяльністю, особливо з роботою у полі.

Висновки. Отже, на основі аналізу восьми інтерв'ю з археологами з України й Росії, які записав автор статті, можна підвести певні підсумки щодо самосприйняття професії археолога. Всі респонденти вважають, що археологам потрібні ті самі якості, що й іншим науковцям, або навіть науковцям-польовикам, а також деякі специфічні: любов до речей, матеріально-

го світу, почуття стилю, терпіння, відсутність потягу до грошей. Усі опитані визнали наявність поділу на «польовиків» і «кабінетних учених», проте висловили різні думки, наскільки жорстким він є. Більшість з них також погодилася, що професія археолога позначається на повсякденному житті через необхідність проводити багато часу в полі, зазначивши, що це була гарна школа життя для них самих або їхніх дітей. Археологи-чоловіки менше відчували цей вплив, ніж археологи-жінки.

Якщо порівнювати ці результати, які ґрунтуються на опитуванні переважно російських археологів — представників центральних археологічних інституцій колишнього СРСР (7 з 8), із результатами, які отримала Ю. С. Буйських на основі інтерв'ю з українськими науковцями (9 з 10 працюють чи працювали в Інституті археології НАН України), то дуже схожими є відповіді на запитання про якості, необхідні археологу, та вплив роботи на повсякденне життя. Відмінним виявилось лише ставлення до так званих «кабінетних учених». Якщо в опитаних з Москви та Санкт-Петербурга воно нейтральне, то в більшості київських археологів — негативне. Проте подібний стереотип щодо археологів-теоретиків поширений і серед представників російської регіональної археології, про що, зокрема, писала Т. В. Любчанська. Тобто можна підтвердити тезу Ю. С. Буйських щодо спільної або дуже подібної археологічної субкультури на пострадянському просторі.

Наразі дослідження триває, представлені результати буде доповнено даними з нових інтерв'ю. Автор планує опитати й представників середнього та молодшого покоління науковців, чиє сприйняття професії може бути дещо іншим, а також порівняти результати опитування археологів з даними аналогічного дослідження щодо зоологів, яке виконала О. В. Соболева.

Буйських, Ю. С. 2013. «Чужий» городянин у просторі міста: «Поле» у професійній субкультурі київських археологів. *Постфактум: історико-антропологічні студії*. № 1. С. 40–53.

Буйських, Ю. С. 2014. «Археологія як спосіб життя...»: до питання вивчення української археологічної субкультури. *Поле: збірник наукових праць з історії, теорії та методології польових досліджень*, Т. 1. Вступ до спеціальності. С. 5–106.

Вдовненков, Е. В. 2015. «Незамеченные революции» в антропологии и археология, или почему археологи не читают Бруно Латура. *Антропологический форум*. № 24. С. 37–43.

Любчанская, Т. В. 2008. Корпоративная субкультура как способ консолидации и самоидентификации археологического сообщества. *Вестник Челябинского государственного университета*. № 23 (124). Филология. Искусствоведение. Вып. 24. С. 88–96.

Любчанская, Т. В. 2009а. Образ профессионала в экспедиционном фольклоре челябинских археологов. *Вестник Челябинского государственного университета*. № 28. (166). История. Вып. 34. 60–64.

Любчанская, Т. В. 2009б. Формы организации детской археологии как фактор формирования научных школ в уральской археологии. *Вестник Челябинского государственного университета*. № 32 (170). История. Вып. 35. С. 142–147.

Палієнко, С. В. 2012. Усна історія як джерело до вивчення радянської теоретичної археології. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Історія.* № 111. С. 44–46.

Соболева, О. В. 2017а. Інтерпретація роботи в «полі» у професійній діяльності українських зоологів. *Сторінки історії.* Вип. 43. С. 108–119.

Соболева, О. В. 2017б. Ходити в природу: професійна ідентичність та дослідницькі практики в українській польовій зоології. *Поле: збірник наукових праць з історії, теорії та методології польових досліджень*, Т. 2. Субкультури. Повсякдення. Етнографія науки. С. 39–74.

Шнирельман, В. А. 2015. Почему научные революции обходят нас стороной? *Антропологический форум.* № 24. С. 82–89.

Щепанская, Т. Б. 2005а. Экспедиционные традиции: к топографии «поля» в неформальном дискурсе полевых исследователей (этнографов, археологов, антропологов). *Проблемы исторического регионоведения. Сборник научных статей.* СПб. С. 76–100.

Щепанская, Т. Б. 2005б. Конструкция гендера в неформальном дискурсе профессий. *Антропология профессий.* Саратов. С. 50–100.

Frank, R. D. & Yakef, E. & Faniel, I. M. 2015. Destruction / Reconstruction: Preservation of Archaeological and Zoological Research Data. *Archival Science.* V. 15. P. 141–167.

Buisykh, Yu. S. 2013. «Chuzhyi» horodianyn u prostori mista: «Pole» u profesiinii subkulturі kyivskykh arkheolohiv. [An «Alien» City-Dweller in Urban Space: the «Field» in a Professional Subculture of Kyiv's Archaeologists]. *Postfaktum: istoryko-antropolohichni studii.* № 1. S. 40–53. [in Ukrainian]

Buisykh, Yu.S. 2014. «Arkheolohiia yak sposib zhyttia...»: do pyttannia vyvchennia ukrainskoi arkheolohichnoi subkulturі. [«Archaeology as a Way of Life...»: to the Problem of Studying of the Ukrainian Archaeological Subculture]. *Pole: zbirnyk naukovykh prats z istorii, teorii ta metodologii polovykh doslidzhen*, Т. 1. Vstup do spetsialnosti. S. 5–106. [in Ukrainian]

Vdovnenkov, Ye. V. 2015. «Nezamechennyye revolyutsii» v antropologii i arkheologiyi, ili pochemu arkheologi ne chitayut Bruno Latour [Archaeology and «Unnoticed Revolutions» in Anthropology or why Archaeologists don't Read Bruno Latour]. *Antropologicheskiiy forum.* № 24. S. 37–43. [in Russian]

Lyubchanskaya, T. V. 2008. Korporativnaya subkultura kak sposob konsolidatsii i samoidentifikatsii arkheologicheskogo soobshchestva. [The Corporate Subculture as a Way of Consolidation and Self-Identification of Archaeological Community]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta.* № 23 (124). Filologiya. Iskusstvovedenie. Vyp. 24. S. 88–96. [in Russian]

Lyubchanskaya, T. V. 2009a. Obraz professionala v ekspeditsionnom folklore chelyabinskikh arkheologov. [An Image of Professional in the Expeditionary Folklore of Chelyabinsk Archaeologists]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta,* № 28. (166). Istoriya. Vyp. 34. 60–64. [in Russian]

Lyubchanskaya, T. V. 2009b. Formy organizatsii detskoj arkheologii kak faktor formirovaniya nauchnykh shkol v uralskoy arkheologii [Forms of Children's Archaeology Organization as a Factor of the Scholar School Forming in Ural Archaeology]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta.* № 32 (170). Istoriya. Vyp. 35. S. 142–147. [in Russian]

Paliienko, S. V. 2012. Uсна історія як джерело до вивчення радянської теоретичної археології [The Oral History as a Source for the Soviet Theoretical Archaeology Studying]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya Istorii.* № 111. S. 44–46. [in Ukrainian]

Sobolieva, O. V. 2017a. Interpretatsiia roboty v «poli» u profesiinii diialnosti ukrainskykh zoolohiv. [Interpretation of «Field» Researches in the Professional Work of Ukrainian Zoologists]. *Storinky istorii*. Vyp. 43. 108–119. [in Ukrainian]

Sobolieva, O. 2017b. Khodyty v pryrodu: profesiina identychnist ta doslidnytski praktyky v ukrainskii polovii zoolohii. [Going to the Nature: the Professional Identity and Research Practices in Ukrainian Field Zoology]. *Pole: zbirnyk naukovykh prats z istorii, teorii ta metodolohii polovykh doslidzhen*, T. 2. Subkultury. Povskiakdeniia. Ethnografiiia nauky. S. 39–74. [in Ukrainian]

Shnirelman, V. A. 2015. Pochemu nauchnye revolyutsii obkhodyat nas storonoy? [Why do Scientific Revolutions Pass us By?]. *Antropologicheskii forum*, № 24. S. 82–89. [in Russian]

Shchepanskaya, T. B. 2005a. Ekspeditsionnye traditsii: k topografii «polya» v neformalnom diskurse polevykh issledovateley (etnografiv, arkhologov, antropologov). [Expeditionary Traditions: to the Topography of a «Field» in Informal Discourse of Field Researchers (Ethnographers, Archaeologists, Anthropologists)]. *Problemy istoricheskogo regionovedeniya. Sbornik nauchnykh statey*. St. Petersburg. S. 76–100. [in Russian]

Shchepanskaya, T. B. 2005b. Konstruktsii gendera v neformalnom diskurse professiy. [Constructs of Gender in Informal Discourse of Professions]. *Antropologiya professiy*. Saratov. S. 50–100. [in Russian]

Frank, R. D. & Yakel, E. & Faniel, I. M. 2015. Destruction / Reconstruction: Preservation of Archaeological and Zoological Research Data. *Archival Science*. V. 15. P. 141–167.

УДК 929(477)(092)

DOI: 10.20535/2307-5244.52.2021.236170

I. I. Стамбол

ORCID: 0000-0002-3099-3862

Київський університет імені Бориса Грінченка,

I. Stambol

Kyiv Boris Grinchenko University

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОВІТНЬОЇ ПОЛЬСЬКОЇ БІОГРАФІСТИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВИДАННЯ «POLISH BIOGRAPHICAL STUDIES»)

*The trends of Development of Modern Polish Biography
(on the Case Study of «Polish Biographical Studies»)*

Визначено основні тенденції розвитку біографічних досліджень у Польщі на початку XXI ст. За основу взято публікації наукового журналу «Polish Biographical Studies», що виходить у Щецині з 2015 р. при Центрі біографічних досліджень. Серед проблем, які порушують польські науковці, найпомітнішими є біографії комуністичних функціонерів, військових та науковців різних галузей. Окрім того, дослідження стосуються постколоніального нарративу в біографічних текстах і гендерних питань.